

Utenlandske turisternes opplevelser av stillhet og støy i norske vinterlandskaper

Jens Kr. Steen Jacobsen

Denne publikasjonen er vernet etter Åndsverklovens bestemmelser, og Transportøkonomisk institutt (TØI) har eksklusiv rett til å råde over artikkelen/ rapporten, både i dens helhet og i form av kortere eller lengre utdrag.

Den enkelte leser eller forsker kan bruke artikkelen/rapporten til eget bruk med følgende begrensninger:

Innholdet i artikkelen/rapporten kan leses og brukes som kildemateriale.

Sitater fra artikkelen/rapporten forutsetter at sitatet begrenses til det som er saklig nødvendig for å belyse eget utsagn, samtidig som sitatet må være så langt at det beholder sitt opprinnelige meningsinnhold i forhold til den sammenheng det er tatt ut av. Det bør vises varsomhet med å forkorte tabeller og lignende. Er man i tvil om sitatet er rettmessig, bør TØI kontaktes. Det skal klart fremgå hvor sitatet er hentet fra og at TØI har opphavsretten til artikkelen/rapporten. Både TØI og eventuelt øvrige rettighetshavere og bidragsyttere skal navngis.

Artikkelen/rapporten må ikke kopieres, gjengis, eller spres utenfor det private område, verken i trykket utgave eller elektronisk utgave. Artikkelen/rapporten kan ikke gjøres tilgjengelig på eller via Internett, verken ved å legge den ut på nettet, intranettet, eller ved å opprette linker til andre nettstedene enn TØIs nettsider. Dersom det er ønskelig med bruk som nevnt i dette avsnittet, må bruken avtales på forhånd med TØI. Utnyttelse av materialet i strid med Åndsverkloven kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Utenlandske turisters opplevelser av stillhet og støy i norske vinterlandskaper

Jens Kr. Steen Jacobsen

Forord

Hovedformålet med denne rapporten er å bidra til ny og empirisk basert innsikt i hvordan utenlandske ferierende opplever støy og stillhet i norske vinterlandskaper. Videre belyses enkelte andre fasetter ved de besøkendes naturaktiviteter. Analysene tar utgangspunkt i Transportøkonomisk institutts gjesteundersøkelse blant utenlandske ferierende i Norge i vintersesongene 2002 og 2003. Ved siden av å presentere resultater, oppsummeres og kommenteres en del hovedtrekk ved funnene. Kontaktperson for rapportarbeidet har vært førstekonsulent Elisabeth Sæthre i Direktoratet for naturforvaltning.

Mesteparten av denne rapporten er utarbeidet av mag. art. Jens Kr. Steen Jacobsen. Datamaterialet er tilrettelagt av forsker Berit Grue mens cand. real. Arne Rideng har medvirket til metodekapitlet. Avdelingssekretær Tove Ekstrøm har utført tekstbehandling og tilrettelagt dokumentet for trykking. Cand. oecon. Petter Dybedal har hatt ansvaret for kvalitetssikringen. *Ved gjengivelse av materiale fra denne publikasjonen, må fullstendig kilde oppgis.*

Oslo, november 2003
Transportøkonomisk institutt

Sønneve Ølnes
konst. instituttsjef

Jan Vidar Haukeland
avdelingsleder

Innhold

Sammendrag

Summary

1 Innledning	1
2 Begrepsmessig bakgrunn	2
3 Metode og gjennomføring	5
3.1 Noen definisjoner.....	5
3.2 Populasjonen.....	5
3.3 Stratifisering av populasjonen	7
3.4 Spørreskjema og forskningsdesign.....	9
3.5 Fergetrafikken.....	10
3.6 Trafikken på vei.....	10
3.7 Vekting.....	11
3.8 Statistisk usikkerhet.....	11
4 Resultater	14
4.1 Betydningen av opplevelse av stillhet	14
4.2 Oppfatninger av støy fra motorisert ferdsel i naturområder	19
4.3 Interesse for å kjøre snøscooter ved en senere reise til Norge.....	21
5 Oppsummering og konklusjoner	24
6 Litteratur	26

Sammendrag:

Utenlandske turisternes opplevelser av stillhet og støy i norske vinterlandskaper

Opplevelse av stillhet er viktig for det store flertallet av de utenlandske vinterferiegjestene i Norge. Nærmere en av tre utenlandske bilturister syntes stillhet er svært viktig, mens ytterligere en tredel av de besøkende i vintersesongen 2002 syntes dette er ganske viktig. Bare et lite mindretall på mellom 13 og 18 prosent la overhode ikke vekt på stillhet i forbindelse med norgesferien denne vinteren. De som var opptatt av vakkert landskap ved valg av reisemål var mer enn andre interessert i å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper. Videre er vintergjester som betoner langrenn og turskiløping svært opptatt av stillhet, hele 88 prosent av dem som la vekt på skiturer syntes stillhet var viktig, mot 69 prosent av de øvrige ferierende. De som vektla stillhet hadde flere overnattinger i Norge enn de øvrige gjestene i vintersesongen 2002. TØIs gjesteundersøkelse viser videre at besøkende som hadde vært på vinterferie i Norge tidligere la størst vekt på stillhet. Flere kvinner enn menn var opptatt av stillhet i vinterferien.

Et klart flertall på 69 prosent av de utenlandske bilturistene vinteren 2002 syntes at støy fra motorisert ferdsel i naturmiljøer er forstyrrende, 14 prosent hadde ingen klar oppfatning av motorstøy, mens sju prosent svarte at de ikke lar seg forstyrre av motorferdsel i naturområder. Allment sett er det liten aksept for motorstøy i naturområder blant de utenlandske vinterferiegjestene. Trolig hadde bare et mindretall av de utenlandske vinterturistene opplevd mye snøscootertrafikk der de ferierte.

Bare en svært liten andel på rundt to prosent av de utenlandske bilturistene hadde kjørt snøscooter under oppholdet i Norge vinteren 2003. Derimot var det et flertall på rundt 60 prosent av feriegjestene som kunne tenke seg å forsøke snøscooter ved en eventuell senere vinterreise til Norge. Snøscooterinteressen var størst blant dem som var opptatt av nedoverski: rundt 69 prosent av dem kunne være interessert i å kjøre snøscooter ved en senere reise til Norge, mot 44 prosent av dem som hadde brukt mye tid til turskiløping/langrenn. Generelt var snøscooterinteressen minst blant dem som var opptatt av turski og betraktet seg som gode skiløpere, og det er i forhold til denne typen ferierende at snøscooterferdsel i størst grad er på kollisjonskurs. Blant de fleste utenlandske feriegjestene som denne undersøkelsen omfatter kan det se ut til at snøscooterkjøring ikke generelt forbindes med støy i naturområder. Blant dem som var opptatt av stillhet ved valg av reisemål var det bare noen færre som ikke var interessert i å kjøre snøscooter enn hva man fant blant de øvrige vinterferiegjestene. Det kan se ut til at snøscooterkjøring bare delvis blir assosiert med ferdsel i naturområder, altså at mange ser for seg at snøscooterkjøring er noe

*

man foretar i et avgrenset område og at dette dermed bare har innflytelse på en mindre del av de besøkendes naturopplevelser.

Summary:

Foreign tourists' experiences of tranquillity and noise in Norwegian winter landscapes

This report investigates individual foreign tourists' experiences of tranquillity and noise in Norwegian winter landscapes. The study is based on available data from the Norwegian Foreign Visitor Survey, conducted by the Institute of Transport Economics. Some 70% of the foreign holidaymakers emphasised the experience of tranquillity in Norway, while a similar proportion thought that noise from motorised traffic in natural environments is annoying. Only 2% of the foreign holidaymakers had driven a snow scooter during their visit.

1 Innledning

Dette notatet beskriver og analyserer synspunkter knyttet til opplevelser av støy, stillhet og enkelte andre aspekter ved utenlandske vinterferiegjesters natur-opplevelser og erfaringer i Norge. Studien omfatter individuelle utenlandske feriegjester som besøkte Norge i vintersesongene (januar–april) 2002 og 2003 og som reiste med egen bil. Hovedformålet er å bidra til ny og empirisk basert innsikt i hvordan utenlandske ferierende opplever støy og stillhet i norske vinterlandskaper samt å belyse enkelte andre fasetter ved de besøkendes naturaktiviteter.

Analysearbeidet er konsentrert om de følgende hovedtemaene, knyttet til noe ulikt datagrunnlag i de to forskjellige årene:

1. Vinterturistenes opplevelse av støy fra motorisert ferdsel i naturmiljøer og interesse for å oppleve stillhet (data fra vintersesongen 2002). Dette er koplet til enkelte andre ferieinteresser, som for eksempel atmosfæren på reisemålet, detaljorienterte landskapsopplevelser og ensomhetssøking. Videre belyses også turistenes opplevelser av støy fra motorisert ferdsel i naturmiljøer og interesse for å oppleve stillhet i forhold til praktisering av ulike typer snøaktiviteter, som skiturer og alpine skiaktiviteter.

2. Vinterferiegjestenes interesse for snøscooter, både om de besøkende selv har kjørt snøscooter og om de kan være interessert i det ved et senere besøk i Norge (data fra vintersesongen 2003). Også disse aspektene belyses i forhold til enkelte andre naturinteresser og snøaktiviteter som er omfattet av undersøkelsen i den angjeldende vintersesongen.

Det foreligger hittil ganske begrensede kunnskaper om de utenlandske vinterturistene i Norge, samtidig som det finnes et betydelig datagrunnlag gjennom Transportøkonomisk institutts gjesteundersøkelser blant utenlandske besøkende. TØIs datamateriale fra vintersesongene 2002 og 2003 favner flere slags feriegjester, både de som besøkte slekt og/eller venner, de som dro på ski- og snøferie samt personer som var på andre slags feriereiser. Ski- og snøferie var likevel det dominerende hovedformålet; mer enn ni av 10 utenlandske ferierende i vintersesongen oppga dette som hovedmotiv for å besøke Norge. Uttrykket ski- og snøferie benyttes her om hele spekteret av aktiviteter man kan bedrive i vinterlandskapene, særlig alpine skiaktiviteter og skiturer, men også aking, snøbrettkjøring og liknende.

Ved siden av å presentere resultater fra undersøkelsene blant de utenlandske bilturistene i disse vintersesongene, oppsummeres og kommenteres også en del hovedtrekk ved funnene.

2 Begrepsmessig bakgrunn

Et særtrekk ved de fleste reiselivstilbud og turismeprodukter er at de er sted-bundne – de må både produseres og oppleves/forbrukes i bestemte lokaliteter. Det innebærer at kundene (feriegjestene) må oppsøke produksjons- eller opplevelses-stedene. Det betyr også at mange steder vil preges av besøkende med til dels ulike interesser og aktiviteter, med de utfordringene dette kan medføre. Noe av bakgrunnen for denne studien er en erkjennelse av at det i flere sammenhenger eksisterer motsetninger mellom ulike typer ferierende og andre brukere av naturområder. Dette handler ikke bare om at en del turister helst foretrekker reisemål der det ikke er (særlig mange) andre turister og i alle fall ikke andre slags turister; blant annet det som kan betegnes som anti-turisme, at en del turister er kjennetegnet av at de ikke oppfatter seg selv som (vanlige) turister (Bruckner og Finkielkraut 1979). Romantisk-individualistiske turister (Urry 1990) er personer som foretrekker å oppleve naturen uten andre turistenes nærvær, mens deres motsats, kollektivistisk orienterte eller mer selskabelig anlagte ferierende, finner seg vel til rette på steder med mange andre ferierende.

Videre er det slik at en del mennesker benytter ferien til å reise bort fra et hektisk, urbant hverdags- og arbeidsliv med hva de synes er altfor mange impulser og sanseintrykk. Andre benytter ferien til å forlate forstedenes og småstedenes stillstand, for å leve et hektisk ferieliv – både være i skibakkene på dagtid og ta del i resortenes natteliv. Særlig synes en del ungdommer på vinterferiesteder å være høystimulisøkere.

I denne rapporten belyses altså utenlandske feriegjesters oppfatninger av aspekter ved vinterlandskaper og vinterferieområder. En del av disse landskapene kan betegnes som rekreasjonslandskaper. Stort sett er disse landskapene allment tilgjengelige og en god del av dem oppsøkes av forskjellige slags feriegjester, både norske og utenlandske. Ganske mange av de utenlandske vinterferiegjestene benytter hovedsakelig organiserte og kommersielle tilbud i form av heiser, skitrekk og preparerte bakker for alpin skisport og snøbrett. En del av de utenlandske gjestene bruker imidlertid noe av ferietiden sin til skiturer i områder med fri ferdsel, og mange av disse turistene er opptatt av både synsintrykk (vakre landskaper) og lydmessige aspekter (stillhet og ro).

Folk opplever som kjent verden med flere sanser, selv om man ikke alltid reflekterer over dette i en visuelt preget kultur. En del turistopplevelsene av steder og landskaper er følgelig forbundet med lyd. Dette omfatter både lyder som måles i desibel og lydenes karakter, blant annet knyttet til naturfenomener, dyre- og fugleliv samt forskjellige menneskelige aktiviteter.

De vinterlandskapene som mange av de utenlandske turistene oppsøker, kan i stor grad betegnes som *fellesgoder*, og mulighetene til å nyttiggjøre seg slike goder er stort sett ikke knyttet til brukerbetaling (Dybedal 2002). Friområder og landskaper som er allment tilgjengelige ved at det ikke er knyttet noen eksklusiv bruksrett til dem, kan kalles *naturlige fellesgoder*. I flere sammenhenger benyttes også

uttrykket *allmenning* om slike områder, selv om de kan være privat eid. Både forekomsten av slike områder og deres tilgjengelighet og bruk kan likevel være knyttet til administrative ordninger, for eksempel friluftslovens bestemmelser om fri ferdsel (allemannsretten). En tilsvarende problemstilling gjelder også visse typer sårbare naturopplevelser. Vinterlandskaper der flere slags feriegjester og andre ferdes, kalles gjerne *flerbruksallmenninger*. I slike områder kan det være en sentral utfordring å redusere aktuelle og potensielle konflikter mellom ulike brukere. Noen konflikter knyttet til bruk og opplevelse av slike landskaper kan dessuten true målsettingene om å bevare naturverdier og sikre livskvaliteten til både besøkende og deler av lokalbefolkningen.

Visse typer naturopplevelser er ikke forenlige med hverandre innenfor et gitt område. Dette handler ikke bare om arealkonflikter i tradisjonell forstand, men synes også å være knyttet til vesentlige kvaliteter ved ferieopplevelsene. Hvis noen feriegjester ønsker å oppleve stillhet, er det selvsagt bare mulig hvis det ikke utøves støyende aktiviteter i det samme området. Haukeland og Lindberg (2001:72) peker på at for aktiviteter som bringer støy og andre typer forstyrrelse til sjenanse for andre som ferdes i naturområder, vil det være avgjørende at det anvises egnede steder for slike aktivitetsformer.

I og ved deler av de landskapene der utenlandske vinterturister ferdes, utøves det aktivitetsformer som kan komme i konflikt med deler av interessene deres. Slike konflikter kan være en følge av at forskjellige kategorier av besøkende kan ha ulike oppfatninger om hva som er passende oppførsel i et område, blant annet knyttet til støy fra motorisert ferdsel. Det må her understrekes at for en del turister vil det være uvesentlig om det bare er litt støy eller en god del støy – eller om den uønskede larmen er jevn eller periodisk. I slike tilfeller kan forholdet mellom stillhet og støy betegnes som en *artsforskjell*. Feriegjestenes opplevelse av stillhet kan i slike sammenhenger bli ødelagt av ganske lave støynivåer, målt i desibel. I andre sammenhenger kan forholdet mellom stillhet og støy betegnes som en *gradsforskjell*, og det kan innebære toleranse for lave støynivåer og/eller periodisk støy. Motsatt kan det tenkes at en del feriegjester som søker sterke sanseinntrykk kan få redusert sine ski- og snøbrettopplevelser om det ikke er musikk og/eller andre auditive sanseinntrykk i og ved skibakkene. For ferierende som søker fred, ro og stillhet i vinterlandskapene, vil opplevelsesverdien for den enkelte bruker grovt sett være omvendt proporsjonal med hvor mange som får del i den, da et overbefolket landskap ikke vil innfri forventningene.

For betydelige deler av befolkningen i Nord-Europa kan stillhet til dels betegnes som et *posisjonelt gode*. Hirsch har definert posisjonelle goder som alle aspekter ved varer, tjenester og andre sosiale forhold som det hersker knapphet på i en absolutt eller sosialt forordnet forstand, eller som er utsatt for kødannelser eller trengsel gjennom mer utstrakt bruk (Hirsch 1977:27).

En del slike konflikter knyttet til naturbruk kan tenkes å underminere bærekraftigheten til deler av reiselivsnæringene, da følger av visse typer aktiviteter i enkelte tilfeller kan undergrave naturverdier som reiselivet baserer seg på. Som et resultat av dette kan også den langsiktige lønnsomheten til deler av reiselivsnæringene bli satt på spill, ifølge Haukeland og Lindberg (2001).

Konflikter mellom ulike typer ferierende kan i enkelte sammenhenger være knyttet til flere dimensjoner på en gang, både forskjellige ferieaktiviteter og

livsstilsmessige ulikheter blant de tilreisende. Videre er motsetningene mellom forskjellige slags feriegjester langt fra alltid er gjensidige, de kan også være asymmetriske. For eksempel kan man tenke seg at en del turskiløpere ikke liker snøscooterferdsel, mens snøscooterkjørere flest kanskje ikke har samme aversjon mot skiløpere.

Det er viktig å huske at i en rekke sammenhenger deltar vinterferiegjestene i produksjonen av reiselivstilbudene, blant annet ved at de selv kan være sentrale elementer i reisemiljøet (tonen og atmosfæren på reisemålet), noe som også betyr at det kan være problematisk med ferierende som ikke liker hverandre eller som misliker tilstedeværelse av særlig mange andre ferierende.

Det er vanlig å skjelne mellom *ferie* og *turisme* som to av reiselivets hovedformer, selv om disse begrepene delvis brukes om hverandre her, særlig av hensyn til språklig variasjon. Det primære skillet mellom disse to typene reisende har vært knyttet til at turisten (sightseeren) søker det *nye*, mens den ferierende først og fremst søker *forandring*, uansett om det bringer noe nytt eller ikke (Cohen 1974). Utenlandske besøkende i Norge i vintersesongen vil stort sett falle i kategorien ferierende, enten de er orientert mot vintersport eller er på besøk hos familie og bekjente. Det kan likevel være turistiske innslag i feriegjestenes aktiviteter, for eksempel kan noen besøkende være orientert mot landskapsopplevelser samtidig som de går på ski eller at de kan oppleve et sted for første gang samtidig som de primært er interessert i å tilbringe tiden i skibakkene.

3 Metode og gjennomføring

I det følgende redegjøres det for hvordan TØIs gjesteundersøkelse generelt gjennomføres. Videre beskrives også en del detaljer med hensyn til undersøkelsene blant utenlandske bilturister i vintersesongene 2002 og 2003.

3.1 Noen definisjoner

Utlending: person som er bosatt i land utenfor Norge (uavhengig av statsborgerskap)

Vintersesongen: perioden fra og med januar måned til og med april måned

Feriereise, reise der hovedformålet oppgis å være:

- besøk hos slekt og venner
- ferie/fritid/turisme/vintersport
- innkjøp

Feriegjest: person som er på feriereise

Ski- og snøferie: ferietur som omfatter ski- og snøaktiviteter (inkl. snøbrett og aking)

Dagsreise: reise i Norge uten overnatting

Dagsreisende: besøkende som reiser inn og ut av Norge på samme dag (døgn).

Overnattingsgjest: person som overnatter en eller flere netter i Norge på reisen.

Ankomst: en reise i Norge med eller uten overnatting

Gjestedøgn: en persons overnatting på reise i Norge

Bilturist: feriegjest bosatt utenlands som har reist ut av Norge i personbil, bobil eller bil med campingvogn (undersøkelsen omfatter også et svært lite antall utenlandske besøkende som benyttet motorsykkel eller moped)

3.2 Populasjonen

En populasjon er i samfunnsvitenskapelig språkbruk betegnelsen på de personene/enhetene som en undersøkelse tar sikte på å beskrive og analysere. Utvalget av respondenter i en undersøkelse trekkes fra populasjonen. Utgangspunktet for bestemmelse av populasjonen i TØIs gjesteundersøkelse er en klassifisering utarbeidet av World Tourism Organization (WTO 1995; United Nations 1994). Reiselivet (*tourism*) omfatter etter denne definisjonen ”aktiviteter til personer som reiser og oppholder seg på steder som ligger utenfor vedkommendes ordinære oppholdsområde, uavhengig av reisens formål”. Fraværet fra det ordinære oppholdsområdet må ikke ha lengre varighet enn 12

måneder for å omfattes av denne reiselivsdefinisjonen. Med utgangspunkt i denne definisjonen vil en del personer som krysser landegrensler ikke betraktes som turister. For gjesteundersøkelsen for utenlandske turister i Norge har TØI definert en populasjon (Rideng 1994). Undersøkelsen omfatter *alle utreiser fra Norge*, med følgende *unntak* for reiser som foretas av:

- a) personer som flytter (emigrerer) fra Norge.
- b) personer som bor i ett land og arbeider i et annet land og som reiser til eller fra arbeidsstedet.
- c) diplomater, ambassade- og konsulatpersonale og militært personell (inklusive eventuelle ledsagere), på reise til eller fra det landet der de tjenestegjør.
- d) nomader på vandring og personer som reiser som flyktninger.
- e) personer som bare reiser i transitt og som formelt ikke har oppholdt seg på norsk område, det vil si at de ikke har passert passkontroll.
- f) personer som direkte utfører sitt yrke i transportnæringen, for eksempel reiser i forbindelse med godstransport til sjøs eller på land, og alle yrkesreiser i forbindelse med persontransport (togpersonale, flybesetninger og liknende).

Populasjonen for denne undersøkelsen blir etter en slik definisjon et antall *reiser* eller *ankomster*, ikke et antall *reisende*. Siden hver reise nødvendigvis foretas av en person, kan man også tale om en populasjon av *personer*, og i en del tilfeller også en populasjon av reisefølger, oftest knyttet til dem som reiser sammen i ett kjøretøy. Definisjonen inneholder ingen aldersbegrensninger, både barn og voksne regnes med. *Norge* defineres her som det norske fastlandet og de norske bosettingene på Svalbard. Reiser mellom utlandet og oljeinstallasjonene på den norske kontinentalsokkelen er derfor ikke inkludert i populasjonen. Populasjonen omfatter både ferie- og fritidsreiser og reiser med andre formål, for eksempel forretningsreiser. Dette er i samsvar med definisjonen til World Tourism Organization (WTO).

Populasjonen omfatter i utgangspunktet alle utreiser fra Norge, ikke bare utlendingenes utreiser. Det er enklere å måle det totale volumet av utreiser og deretter fordele de reisende på bostedsland. Det må likevel presiseres at i dette prosjektet er det utlendingenes reisevaner som står i fokus. TØI har også valgt å la populasjonen omfatte alle *utreisene* fra Norge, ikke *innreisene*. De aller fleste besøk av utlendinger i Norge innebærer både en innreise og en utreise. Det er derfor tilstrekkelig å registrere trafikken enten ved innreise eller ved utreise. Det er to gode grunner til å velge det sistnevnte alternativet. Hovedsakelig er det praktisk enklere å organisere registreringer og/eller intervjuer ved utreise, da arbeidet kan foregå ved norske veier og i norske havner, i noen tilfeller mens de reisende venter på fergeavgang. Dessuten er det forståeligere og ofte mer relevant å formulere og besvare spørreskjemaer ved utreise enn ved innreise. For eksempel kan man da spørre om faktisk reisevirksomhet (oppholdets varighet, reiserute i Norge, attraksjonsbesøk og så videre), i stedet for forventninger og planer.

Definisjonen av populasjonen innebærer at en del reiser ikke registreres. Omfanget av disse unntakene, punktene a) til f) i det foregående, varierer. Men

stort sett dreier det seg om relativt få reiser sett i forhold til det totale antallet grensepasseringer. Populasjonen, slik den er definert, er tilpasset de totaltellingene som allerede finnes for de enkelte transportmidlene. Man har altså en populasjon som er praktisk håndterbar. Av praktiske grunner har det vært nødvendig med ytterligere en begrensning av populasjonen. Kun reiser der selve grensepasseringen foretas med motoriserte kjøretøyer/transportmidler er inkludert i gjesteundersøkelsen. Det er grunn til å anta at det er få andre grensepasseringer, og stort sett er dette dagsturer. De delene av gjesteundersøkelsen som denne studien baserer seg på, omfatter personer som reiste ut av Norge med eget kjøretøy på ferge eller ved en av veiovergangene.

3.3 Stratifisering av populasjonen

Undersøkelser som foretas direkte blant informantene ved fergehavner og grenseoverganger, slik som datamaterialet for dette prosjektet, omtales som *underveisundersøkelser*. Populasjonen i gjesteundersøkelsen består av en konkret, endelig mengde elementer (reiser), men antallet er ukjent og det finnes ikke noen oversikt over elementene. Å trekke et representativt utvalg fra en slik populasjon er derfor mer komplisert enn ved undersøkelser der man har full oversikt over populasjonen, slik som utvalg basert på folkeregistre, telefonkataloger og liknende. På den annen side oppnår man gjerne høy svarprosent ved underveisundersøkelsene, slik at problemet med selektive utvalg oftest blir mindre enn ved tradisjonelle utvalgsundersøkelser.

Et hovedpoeng med en utvalgsplan i denne type undersøkelser er at den må ta hensyn til at det kan være systematiske forskjeller mellom utlendinger som reiser ut av landet med ulike transportmidler, på ulike steder og til forskjellige tider. Representativitet oppnås derfor ved å velge tider og steder for intervjuing tilfeldig, på en slik måte at alle tidspunkter og steder har samme sannsynlighet for å bli valgt. Når tidspunkter og steder for intervjuer velges vilkårlig, vil resultatene avhenge av det faktiske valget. Andre steder og tider ville gitt et annet resultat. Denne usikkerheten i resultatet kalles *utvalgsfeil (sampling error)*. En tilbørlig utvalgsplan minimerer utvalgsfeil ved ta hensyn til variasjonen mellom steder og tider når disse velges. Dessuten vil utvalgsfeil avhenge av størrelsen på utvalget, jo større utvalg desto mindre variasjonsbredde er det for estimatene. Ved underveisundersøkelser er det av praktiske og økonomiske grunner så godt som umulig å bruke et såkalt enkelt representativt utvalg, det vil si at man trekker enhetene direkte fra populasjonen. Derimot er *stratifisering* av populasjonen en egnet metode ved denne type undersøkelser. Å stratifisere vil si å dele inn populasjonen i flere deler (strata), for så å trekke utvalgene separat for hvert stratum. På denne måten oppnås det mindre *stokastisk usikkerhet* med samme antall observasjoner enn om man trekker direkte i hele materialet. Forutsetningen er at enhetene innenfor hvert stratum har mindre variasjoner enn variasjonene i materialet som helhet.

Hovedmålet med TØIs gjesteundersøkelse er å få en løpende oversikt over omfanget av utlendingenes reiser i Norge fordelt på en del sentrale variabler.

Hittil har man av budsjettmessige og praktisk grunner konsentrert rapporteringen om følgende fem variabler:

- transportmiddel brukt ved grensepassering ut av landet
- bostedsland (ikke nasjonalitet)
- hovedformål med reisen
- norgesoppholdets varighet
- overnattingsmåte under oppholdet i Norge

Transportmiddel brukt ved utreise fra Norge var første trinn i stratifiseringen av materialet. Deretter ble det stratifisert på *utreisested*, ettersom utreisested skiller mellom turismeformer med ulik struktur. For eksempel hadde fergeruten Oslo–Kiel vesentlig forskjellig fordeling med hensyn til passasjerenes bostedsland sammenliknet med fergeruten Bergen–Newcastle. Å dekke alle de 31 overgangene på vei ville være svært ressurskrevende og forutsette et stort personale. Mange av disse overgangene har dessuten liten trafikk. TØI har derfor inndelt de 31 veiovergangene i ni strata (tabell 1).

Tabell 1: Stratifisering av gjesteundersøkelsens populasjon i vintersesongene 2002 og 2003 (bilreiser)

Stratum	Transportmiddel	Fergerute/grenseovergang
1	Ferge	Oslo–Frederikshavn
2	Ferge	Oslo–Kiel
3	Ferge	Oslo–Hirtshals
4	Ferge	Oslo–København
5	Ferge	Sandefjord–Strømstad
6	Ferge	Larvik–Frederikshavn
7	Ferge	Kristiansand–Hirtshals
8	Ferge	Kristiansand–Göteborg
9	Ferge	Kristiansand–Newcastle
10	Ferge	Bergen/Egersund–Hanstholm
11	Ferge	Bergen/Haugesund/Stavanger–Newcastle
12	På vei	Svinesund, E 6
13	På vei	Ørje, E 18
14	På vei	Magnor, rv 2
15	På vei	Lutnes, rv 26
16	På vei	Teveldal, E 14 (Storlien) (inkl. Sandvika, Østborg og Murumoen)
17	På vei	Umbukta, E 12 (inkl. Krutvatnet og Graddis)
18	På vei	Bjørnfjell, E 10 (Riksgränsen)
19	På vei	Helligskogen, E 8 (Kilpisjärvi)
20	På vei	Karigasniemi, rv 92 (inkl. Kivilompolo, Utsjoki bru, Polmak og Neiden)

TØI rapport 687/2003

Stratifiseringen ble foretatt slik at elementene i hvert stratum blir mest mulig innbyrdes like med hensyn på trafikkstruktur. Dermed kunne man trekke ut ett (eller flere) elementer fra hvert stratum, som da representerer elementene (overgangene) i dette stratum. Ved trekkingen ble strataene vektet etter størrelse, slik at sannsynligheten for å bli trukket ut ble proporsjonal med trafikken på hver

enkelt overgang. Tabell 1 viser hvordan materialet ble stratifisert når det gjelder bilreiser i vintersesongene 2002 og 2003.

Strata 1–11 dekker helårs fergeruter mellom Norge og utlandet. Strata 12–20 dekker ni av til sammen 31 grenseoverganger på vei mot Sverige og Finland. De fleste av de øvrige 22 overgangene på vei har svært liten ferietrafikk til/fra utlandet, særlig om vinteren. For trafikken med ferge dekker TØIs strata praktisk talt all trafikk. For veitrafikken har TØI av ressursmessige grunner måttet foreta et utvalg. Ved beregningene av totaltrafikken på vei måtte det derfor gjøres visse forutsetninger om trafikken på de overgangene som ikke dekkes i undersøkelsesopplegget. Disse forutsetningene bygger dels på oppgaver over totaltrafikken fra Statens vegvesen, fra Vägverket i Sverige og Tollvesenet i Finland, dels på strukturtall fra de overgangene der Transportøkonomisk institutt har foretatt registreringer av trafikken (Rideng 1994; Rideng og Haukeland 1996:7).

3.4 Spørreskjema og forskningsdesign

De fleste data om dem som har besøkt Norge er innhentet ved hjelp av spørreskjemaer. For bilturistene som besøkte Norge i vintersesongene 2002 og 2003 ble det benyttet to skjemaer. Det ene var et enkelt skjema med fem spørsmål, som primært er konstruert for oversiktsstatistikk. Det ble her spurt om bostedsland, reiseformål, antall personer som reiser sammen og hvilken type kjøretøy som benyttes (personbil, bobil, bil med campingvogn og liknende, samt motorsykkel/moped). Det ble også spurt om oppholdets varighet og overnattingsmåte(r). Dette skjemaet omtales som det korte skjemaet, og det tok vanligvis et par minutter å fylle det ut. Dette skjemaet fantes i følgende språkversjoner: Finsk, nederlandsk, fransk, italiensk, spansk, polsk, russisk og tsjekkisk.

Det andre skjemaet er noe mer omfattende og gir flere detaljerte opplysninger om de utenlandske bilturistene i Norge. Utfyllingstiden for det lange skjemaet var cirka fem minutter både i 2002 og 2003. Dette skjemaet fantes på svensk, dansk, tysk og engelsk. Innholdet i dette skjemaet har variert fra år til år og har omhandlet aktiviteter, interesser, holdninger og liknende. Dessuten har det lange spørreskjemaet inkludert vanlige bakgrunnsspørsmål og spørsmål knyttet til oversiktsstatistikken.

Spørreskjemaet som ble anvendt i vintersesongen 2002 inkluderte spørsmål om de besøkendes mulige opplevelse av støy fra motorisert ferdsel i naturmiljøer og deres eventuelle interesse for å oppleve stillhet. Videre ble det stilt spørsmål blant annet om betydningen av atmosfæren på reisemålet, detaljorienterte landskapsopplevelser og ensomhetsøking. I tillegg spurte man om de besøkendes eventuelle praktisering av ulike typer snøbaserte aktiviteter, som skiturer og alpine skiaktiviteter.

Undersøkelsen i vintersesongen 2003 inkluderte spørsmål om vinterferiegjestenes eventuelle interesse for snøscooter, både om de besøkende selv hadde kjørt snøscooter og om de kunne være interessert i det ved et senere besøk i Norge. Videre belyste gjesteundersøkelsen i denne vintersesongen også enkelte andre landskaps- og naturinteresser samt snøaktiviteter. Det må understrekes at trolig

har bare et mindretall av de utenlandske vinterturistene besøkt områder med mye snøscootertrafikk.

I forhold til kunnskapsinteressene som denne studien er orientert mot, har det vært visse begrensninger med hensyn til hvordan spørsmålene er stilt. Flere av spørsmålene er gjort enkle for å redusere tidsbruken på utfyllingen av spørreskjemaet. I tolkningene av resultatene må man videre ta hensyn til kulturforskjeller blant respondentene. Forskjeller mellom nasjonaliteter kan skyldes ulikheter i interesser og handlinger, men kan i visse tilfeller også være resultat av variasjoner i oppfatninger og uttrykksmåte (jf. Becker & Murrmann 2000). En del av disse problemene er forsøkt løst gjennom utformingen av spørreskjemaene på de enkelte språkene. Dette notatet berører bare i begrenset grad forskjeller av denne typen og deres opphav. Notatet belyser primært de utenlandske vinterferiegjestenes subjektive oppfatninger innenfor en del temaer. Hovedsakelig er respondentenes selvforståelse lagt til grunn (jf. Feleppa 1986).

Glemsel er et allment problem ved studier av handlinger etter at de har funnet sted. Når folk blir spurt for eksempel om å huske hvordan de foretok sine beslutninger og hva de gjorde i løpet av reisen i Norge, kan det tenkes at de allerede har glemt deler av beslutningene, og at de rekonstruerer prosessen ut fra hvordan man vanligvis foretar sine beslutninger, eller at de begrunner handlinger ved å oppgi det de antar at forskerne ønsker å få vite (jf. Carroll og Johnson 1990:33–36). Slike feilkilder gjelder for alle undersøkelser av denne typen.

3.5 Fergetrafikken

Alle fergeselskapene som har drevet helårs fergetrafikk mellom Norge og utlandet har levert fergestatistikk for hver måned. Her fikk man opplysninger om antall passasjerer fordelt på bostedsland, type kjøretøy (eventuelt uten kjøretøy), antall svippturnpassasjerer som reiser fram og tilbake med samme båt og (for noen ruter) oppholdets varighet. Det ble i tillegg foretatt intervjuer med passasjerene ved utvalgte fergeavganger. I vintersesongen 2002 ble det gjennomført 713 intervjuer (jf. Rideng og Grue 2002), mens det i vintersesongen 2003 ble gjennomført 813 intervjuer. Alle intervjupersonene hadde bil eller motorsykkel med på fergeturen, og det ble fylt ut ett skjema for hvert kjøretøy.

3.6 Trafikken på vei

På vei er nødvendige data hentet inn dels ved hjelp av Statens vegvesens automatiske kjøretøytellinger, og dels ved nummerskiltregistreringer og intervjuer med et utvalg av de utenlandske veifarende ved utreise fra Norge. Både registreringene og intervjuene er foretatt av Statens vegvesen. Ved grenseovergangene Svinesund, Ørje, Magnor og Teveldal har Statens vegvesen kontinuerlige tellinger hele døgnet og hele året (tellepunkter på nivå 1). Ved Lutnes ble det plassert ut mobile telleapparater i deler av året. For de fire grenseovergangene i Nordland har TØI tidligere fått data fra Vägverket, som

hadde kontinuerlige tellinger (nivå 1) ved alle disse grenseovergangene til og med 1999. Dessuten hadde man i Nordland plassert ut mobile telleapparater i vintersesongen. For samtlige grenseoverganger i Troms og Finnmark har det finske tollvesenet gitt oppgaver over antall utpasserte kjøretøyer etter hvilket land det er registrert i. Det norske tollvesenet har bidratt med tilsvarende data for den norsk-russiske grensestasjonen ved Storskog. Ved nummerskilttellingene registrerte man alle lette biler (kjøretøyer med lengde inntil 5,5 meter) som kjørte ut av Norge.

For hele året 2002 ble i alt 138 475 kjøretøyer registrert, fordelt på 61 registreringsdager på de sju overgangene Svinesund, Ørje, Magnor, Lutnes, Teveldal, Umbukta og Bjørnfjell. Av disse ble 21 400 kjøretøyer registrert i løpet av 16 dager i vintersesongen (januar til april). For vintersesongen 2003 ble 24 918 kjøretøyer registrert, fordelt på 15 registreringsdager på overgangene Svinesund, Ørje, Magnor og Lutnes. I 2002 foregikk tellingene i tidsrommet fra kl. 1000 til kl. 1800, mens tellemannskapene avsluttet en time tidligere vinteren 2003. Nasjonalitet og kjøretøytype ble anmerket for de utenlandske bilene.

På grenseovergangene Svinesund, Ørje, Magnor og Lutnes ble det foretatt intervjuer med utenlandske bilister i begge vintersesongene. Vinteren 2002 ble det foretatt 601 intervjuer (Rideng og Grue 2002), mens det vinteren 2003 ble foretatt 765 intervjuer. Svarprosenten var høy, om lag 95 prosent. Et utmerket samarbeid med Statens vegvesen i Østfold, Hedmark, Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark har vært avgjørende for resultatene som er oppnådd.

3.7 Vekting

Gjennom den statistikken TØI mottar fra fergeselskapene, de automatiske kjøretøytellingene og de manuelle registreringene på vei får man grunnlaget for å produsere oversiktsstatistikken, det vil si oversikter over antall reisende på alle overganger fordelt på bostedsland. Resultatene fra denne er så benyttet for å *vek*te resultatene fra intervjuene, slik at man kunne beregne reiseformål, reises varighet, overnattingsmåter og øvrige resultater fra spørreskjemaet. Vektingen foregikk separat for hver av de tre sesongene og for hver transportform (vei og ferge). Dessuten ble det vektet separat for Sør-Norge og Nord-Norge (på vei), for Østlandet og Vestlandet (ferge). Endelig ble det utarbeidet separate vektingsfaktorer for de besøkendes bostedsland. I de analysene som presenteres i denne rapporten, er det benyttet vektete data.

3.8 Statistisk usikkerhet

Dersom man på forhånd, før stratifiseringen, bestemmer seg for å utelukke deler av populasjonen, av ulike grunner, betegnes dette av enkelte forskere som *dekningsfeil* (Groves 1989). I denne undersøkelsen er det noen få feilkilder av denne typen. Det er grunn til å tro at dekningsfeilene i gjesteundersøkelsen er svært moderate og at de ligger godt innenfor de øvrige usikkerhetsmarginene.

Likevel kan det være grunn til å anta at det er større sannsynlighet for at estimatene for antallet besøkende ligger i underkant av de ”sanne” verdiene enn det motsatte. Ved automatiske og manuelle registreringer kan det oppstå ulike typer målefeil. Dette kan skyldes tekniske problemer som for eksempel feil ved apparatur og uleselige kjennemerker på biler. Målefeil kan også skyldes menneskelig svikt av ulike slag.

I disse undersøkelsene er det lagt stor vekt på å forebygge at slike feil skal få betydning for resultatene. Når det gjelder intervjuundersøkelsene spesielt, oppstår målefeilene stort sett ved at respondentene gir unøyaktige og/eller upresise svar. For å minimalisere denne typen feilkilde, tilstrebet man en intervjusituasjon i rolige former, uten tidspress. Videre er skjemaenes lengde tilpasset den tiden som respondentene har til rådighet. Spørreskjemaene er utformet med tanke på klare og entydige spørsmål og er basert på mange års erfaringer med slike undersøkelser. Videre består TØIs intervjukorps av dyktige, erfarne og språkmektige medarbeidere.

Lav svarprosent er ikke et problem i seg selv, bare hvis det resulterer i skjevheter i utvalget. For eksempel trenger ikke en lavere svarprosent på forbruksspørsmålene i seg selv å være et problem dersom frafallet ikke er selektivt. Lav svarprosent kan til en viss grad kompenseres med et større utvalg. Men man bør likevel kontrollere og ta hensyn til frafallet med hensyn på spesielle kategorier besøkende, for eksempel bilister som har hatt dårlig tid under utfyllingen av spørreskjemaet. Feil kan videre oppstå både ved at noen spørreskjemaer ikke besvares og ved at skjemaer besvares mangelfullt. Ved grenseundersøkelser på vei og i fergehavner er svarprosenten høy, vanligvis over 95 prosent.

Når det gjelder antall fergepassasjerer og hvilke land de er bosatt i, bygger gjesteundersøkelsen på data fra fergeselskapene. Disse dataene regnes generelt for å være av god kvalitet. Det er imidlertid en ulempe at man ikke får gode omfangstall for besøkende fra de landene der det er få turister som reiser med ferge til Norge, fordi disse besøkende ofte inngår i samlekategorien ”andre land”. Dette har imidlertid liten praktisk betydning for denne studien av vinterturistene. Generelt regnes kvaliteten på fergestatistikken som god, men det må likevel tas forbehold for land der bare et fåtall reiser til Norge. På vei er kvaliteten på totalstatistikken god, men utvalgsteknikken vil alltid føre med seg usikkerhet i anslagene. For vintersesongene er det størst absolutt usikkerhet knyttet til antallet bilturister fra Sverige, der relativt små feilanslag i estimatene for reiseformål og reisens varighet kan gi betydelige absolutte feilanslag på reiseomfanget. For datagrunnlaget om veifarende besøkende fra Sverige antas det at usikkerheten er på +/- 6–8 prosent. Minst usikkerhet er det i statistikken for vintersesongene for de landene som sender mange bilturister til Norge, men som Norge ikke har felles grense med, som Danmark og Tyskland.

I den følgende teksten er det delvis benyttet brøkregning for å beskrive verdier på variabler, blant annet fordi feilmarginene er såpass store at en ren prosentvis fremstilling ville virke vel nøyaktig i forhold til hva som er de mer usikre realitetene.

Som mål på statistisk signifikans er det her benyttet χ^2 -kji-kvadrat (χ^2). Dette er ikke et normert mål, og derfor er det oppgitt signifikansnivå (p) som er mest

interessant. Det er vanlig å bruke 0,05 som øvre grense for statistisk signifikans, og denne grensen er også benyttet her. Forkortelsen *f.g.* står for antallet frihetsgrader i tabellene.

4 Resultater

Denne studien fokuserer på individuelle utenlandske feriegjester som besøkte Norge i vintersesongene (januar–april) 2002 og 2003 og som reiste med egen bil. Analysene her omfatter tre typer ferie med overnatting i Norge:

- ski- og snøferie (inklusive vinteraktiviteter som for eksempel snøbrett og aking)
- besøk hos slekt og/eller venner
- annen feriereise

4.1 Betydningen av opplevelse av stillhet

TØIs gjesteundersøkelse har belyst feriegjestenes interesse for stillhet både i vintersesongene 2002 og 2003. Spørsmålene om betydningen av stillhet ble stilt litt forskjellig i disse to årene. I 2002 ble det stilt spørsmål om hvor viktig det eventuelt var å oppleve stillhet i det norske vinterlandskapet. Her var det mulig å krysse av for fire alternativer: Uviktig, litt viktig, ganske viktig og svært viktig. I 2003 ble respondentene bedt om å gradere hvor viktig det eventuelt var for valg av reisemål å oppleve stillhet. Også her var det mulig å krysse av for de samme fire svaralternativene. Det er altså en nyanseforskjell mellom disse spørsmålene, ved at det i 2002 ble stilt spørsmål om betydningen av dette motivet *for den aktuelle feriereisen til Norge*, mens man i 2003 ba feriegjestene ta stilling til hvor viktig dette var *for valg av reisemål* på den aktuelle reisen.

Slik det fremgår av tabell 2, er stillhet generelt viktig for de utenlandske vinterferiegjestene i Norge. Nærmere en av tre syntes stillhet er svært viktig, mens ytterligere en tredel syntes dette er ganske viktig. Bare et lite mindretall på mellom 13 og 18 prosent la overhode ikke vekt på stillhet ved norgesferien. Svarfordelingen tyder på at det generelt er viktigst å oppleve stillhet i de norske vinterlandskapene (2002), mens betoningen av stillhet er noe mindre fremtredende ved valg av reisemål for den aktuelle ferieturen (2003).

Tabell 2: Interesse for å oppleve stillhet, utenlandske bilturister i vintersesongene 2002 og 2003 (prosent)

	Betydningen av stillhet for den aktuelle reisen (2002)		Betydningen av stillhet for valg av reisemål (2003)	
	Prosent	Antall	Prosent	Antall
Uviktig	13	70	18	124
Litt viktig	17	94	22	149
Ganske viktig	38	212	33	228
Svært viktig	33	185	28	194
Sum	101	560	101	695

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelser 2002 og 2003

Det betydelige ulikheter i aksentueringen av stillhet med hensyn til vinterferiegjestenes hjemland. Tyske vinterbesøkende betonte i størst grad stillhet: hele 85 prosent av dem la vekt på dette aspektet. Blant danskene syntes sju av 10 at stillhet var viktig da de reiste til Norge i denne vintersesongen. Blant vinterturistene fra Sverige var det 64 prosent som la vekt på opplevelse av stillhet i det norske vinterlandskapet. I 2003 svarte 60 prosent av svenskene, 55 prosent av danskene og 86 prosent av tyskerne at opplevelse av stillhet var viktig ved valg av reisemål.

Det var særlig tilreisende på ski- og snøferie som la vekt på stillhet, mens stillhetsorienteringen var mindre vesentlig blant dem som først og fremst reiste for å besøke familie og/eller venner eller ferierte i Norge av andre grunner. Videre var vintergjester som betonte langrenn/turskiløping i ferien mest opptatt av stillhet, hele 88 prosent av dem som la vekt på skiturer syntes stillhet var viktig, mot 69 prosent av dem som ikke var opptatt av skiturer (2002). I vintersesongen 2003 svarte 85 prosent av dem som oppga at de hadde brukt mye tid til langrenn/turski-løping at opplevelse av stillhet var viktig ved valg av reisemål. Også besøkende som drev med aking i ferien betonte stillhet i større grad enn de øvrige respondentene (2002).

Betoningen av stillhet økte med antallet overnattinger i Norge ($\chi^2=20,05$, f.g.=2, $p<0,001$). Blant dem som var i Norge mer enn en uke, syntes fire av fem at det var viktig å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper, mot halvparten av dem som hadde færre enn fire overnattinger (tabell 3).

Tabell 3: Interesse for å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002, etter antall overnattinger i Norge (prosent)

Interesse for stillhet	Antall overnattinger i Norge			
	En til tre	Fire til sju	Åtte eller flere	Alle
Uviktig/lite viktig	50	28	18	29
Ganske viktig/svært viktig	51	72	82	71
Sum	101	100	100	100
Antall	73	405	82	560

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

De stillhetsorienterte feriegjestene vinteren 2002 bodde i større grad i hytte og i mindre grad på hotell enn dem som ikke betonte dette i forbindelse med norgesturen.

Tabell 4: Interesse for å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002, etter erfaring med vinterferie i Norge (prosent)

Interesse for å oppleve stillhet	Erfaring med vinterferie i Norge			Alle
	Første gang	En til to ganger	Mer enn to ganger	
Uviktig/lite viktig	47	31	23	29
Ganske viktig/svært viktig	53	69	77	71
Sum	100	100	100	100
<i>Antall</i>	87	106	358	552

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

De som hadde vært i Norge før la størst vekt på stillhet (tabell 4). Mens 77 prosent av dem som hadde vært på snø- og skiferie i Norge mer enn to ganger før syntes det var viktig å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper, gjaldt det samme for 53 prosent av de førstegangsbesøkende i vintersesongen 2002 ($\chi^2=19,92$, f.g.=2, $p<0,001$).

Rundt 74 prosent av dem som reiste sammen med ektefelle/partner betonte opplevelser av stillhet, mot 60 prosent av de øvrige feriegjestene.

Videre var det slik at flere kvinner enn menn var opptatt av stillhet; mens 79 prosent av kvinnene syntes stillhet var viktig, gjaldt det samme for 68 prosent av de mannlige feriegjestene fra utlandet ($\chi^2=6,79$, f.g.=1, $p<0,009$).

Interessen for å oppleve stillhet varierte en del ut fra hvor gamle respondentene var. I grove trekk økte interessen for stillhet med alderen ($\chi^2=15,28$, f.g.=4, $p<0,004$), med størst interesse blant dem som var mellom 41 og 50 år (tabell 5). Svært få av respondentene var over 60 år.

Tabell 5: Interesse for å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002, etter alder (prosent)

Interesse for stillhet	Alder, antall år					Alle
	Inntil 30	31–40	41–50	51–60	61 eller mer	
Uviktig/lite viktig	42	34	20	25	34	29
Ganske viktig/svært viktig	58	66	80	75	67	71
Sum	100	100	100	100	101	100
<i>Antall</i>	88	149	154	90	19	560

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

Det var *ikke* signifikante forskjeller i vurderinger av stillhetens betydning i forhold til vinterferiegjestenes utdanningsnivå.

Tabell 6: Interesse for utvalgte aspekter ved valg av reisemål, utenlandske bilturister i Norge i vintersesongen 2002 (prosent)

Aspekter ved valg av reisemål	Uviktig	Litt viktig	Ganske viktig	Svært viktig	Sum	Antall
Atmosfæren på reisemålet	10	15	43	33	101	556
Vakkert landskap	8	20	41	32	101	556
Ikke overbefolket	15	26	38	22	101	556

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

Det fremgår av tabell 6 at både atmosfæren på reisemålet og vakkert landskap er ganske viktig eller svært viktig for et betydelig flertall av de utenlandske vinterferiegjestene. At reisemålet ikke er overbefolket, er derimot noe mindre vesentlig, og to av fem legger liten eller ingen vekt på dette aspektet ved valg av reisemål.

Tabell 7: Interesse for å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002, etter interesse for vakkert landskap (prosent)

Interesse for stillhet	Interesse for vakkert landskap				Alle
	Uviktig	Litt viktig	Ganske viktig	Svært viktig	
Uviktig/lite viktig	76	55	22	10	29
Ganske viktig/svært viktig	24	45	78	90	71
Sum	100	100	100	100	100
Antall	41	109	226	176	552

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

De som var opptatt av vakkert landskap ved valg av reisemål var også interessert i å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper ($\chi^2=117,44$, f.g.=3, $p<0,001$). Ni av 10 som syntes at vakkert landskap var svært viktig ved valg av reisemål var også opptatt av å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper. Blant dem som syntes vakkert landskap var uviktig ved destinasjonsvalg, var det bare en av fire som syntes stillhet var viktig (tabell 7).

Tabell 8: Interesse for å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002, etter interesse for reisemål som ikke er overbefolket (prosent)

Interesse for stillhet	Interesse for reisemål som ikke er overbefolket				Alle
	Uviktig	Litt viktig	Ganske viktig	Svært viktig	
Uviktig/lite viktig	49	33	23	19	29
Ganske viktig/svært viktig	51	67	77	81	71
Sum	100	100	100	100	100
Antall	79	142	211	120	560

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

De som syntes det var vesentlig at reisemålet ikke er overbefolket la også større vekt på opplevelse av stillhet enn de øvrige utenlandske vinterferiegjestene i Norge i 2002 ($\chi^2=26,49$, f.g.=3, $p<0,001$). Tabell 8 viser blant annet at fire av fem

som syntes det var viktig at reisemålet ikke var overbefolket, betonte også opplevelsen av stillhet.

Tabell 9: Interesse for å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002, etter interesse for atmosfære på reisemålet (prosent)

Interesse for stillhet	Interesse for atmosfære på reisemålet				Alle
	Uviktig	Litt viktig	Ganske viktig	Svært viktig	
Uviktig/lite viktig	65	39	28	15	29
Ganske viktig/svært viktig	35	61	72	85	71
Sum	100	100	100	100	100
Antall	51	84	236	181	552

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

Vinterferiegjestene ble også spurt om betydningen av atmosfære ved valg av reisemål. Atmosfære er kanskje et noe uklart begrep, men det antyder likevel noe om bredden i de besøkendes oppfatninger og vurderinger av omgivelsene. Mens enkelte vinterferiegjester kanskje primært er orientert mot ski- og snøbrettaktiviteter, er andre opptatt av omgivelsene i bred forstand, selv om mange av disse også ser ski- og snøaktivitetene som det vesentligste ved oppholdet. Blant dem som syntes atmosfæren på reisemålet var svært viktig, var det hele 85 prosent som også syntes det var ganske viktig eller svært viktig å oppleve stillhet i vinterlandskapene, slik det fremgår av tabell 9.

Tabell 10: Interesse for å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002, etter interesse for å bruke tid på å oppleve detaljer i landskapet (prosent)

Interesse for stillhet	Interesse for detaljer i et landskap			Alle
	Uenig	Verken/eller	Enig	
Uviktig/lite viktig	64	24	13	29
Ganske viktig/svært viktig	36	76	87	71
Sum	100	100	100	100
Antall	92	259	173	524

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

De som var orientert mot opplevelser av detaljer i landskapet var også langt mer stillhetsinteresserte enn de øvrige besøkende (tabell 10) ($\chi^2=80,40$, f.g.=2, $p<0,001$): hele 87 prosent av vinterturistene som var interessert i landskapsdetaljer var også opptatt av å oppleve stillhet, mot 36 prosent av ferierende som ikke brydde seg om landskapsdetaljer.

Tabell 11: Interesse for å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002, etter interesse for naturopplevelser uten andre turistets nærvær (prosent)

Interesse for å oppleve stillhet	Foretrekker naturopplevelser uten andre turistets nærvær			Alle
	Uenig	Verken/eller	Enig	
Uviktig/lite viktig	36	27	19	28
Ganske viktig/svært viktig	64	73	82	72
Sum	101	100	101	101
<i>Antall</i>	152	264	114	530

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

Videre var romantisk-individualistiske feriegjester mer interessert i å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper enn besøkende som var mer kollektivt orientert, som hadde en mer gruppeorientert eller selskapelig anlagt feriestil. Romantiske turister var her definert som feriegjester som foretrekker å oppleve naturen uten andre turistets nærvær (Urry 1990). Rundt 22 prosent av vinterferiegjestene i Norge denne sesongen kan betegnes som romantisk-individualistiske, slik dette er definert her. Mens 82 prosent av de romantisk-individualistiske turistene var interessert i å oppleve stillhet, gjaldt det samme for 64 prosent av de kollektivt orienterte vinterferiegjestene (tabell 11) ($\chi^2=10,44$, f.g.=2, $p<0,005$).

4.2 Oppfatninger av støy fra motorisert ferdsel i naturområder

I vintersesongen 2002 ble de utenlandske feriegjestene som reiste med egen bil spurt om sine oppfatninger av støy fra motorisert ferdsel i naturmiljøer. Turistene ble bedt om å ta stilling til følgende påstand: ”Jeg synes at støy fra motorisert ferdsel i naturmiljøer er forstyrrende”. Her forelå det tre svaralternativer: enig, verken/eller og uenig.

Datamaterialet fra vintersesongen 2002 viser at et markant flertall på sju av 10 utenlandske bilturister syntes at støy fra motorisert ferdsel i naturmiljøer er forstyrrende, en av sju hadde ingen klar oppfatning av dette, mens en av 14 oppga at de ikke lar seg forstyrre av slik motorferdsel (tabell 12).

Tabell 12: Oppfatninger av støy fra motorisert ferdsel i naturmiljøer, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002 (prosent)

Synes motorstøy i naturmiljøer er forstyrrende	Prosent	Antall
Uenig	7	38
Verken/eller	14	129
Enig	69	371
Sum	100	537

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

Allment sett var det altså liten aksept for motorstøy i naturområder blant disse vinterferiegjestene, slik man kanskje kunne vente idet en stor andel av de besøkende også var opptatt av å oppleve stillhet.

Tabell 13: Vurdering av støy fra motorisert ferdsel i naturområder, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002, etter interesse for å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper (prosent)

Synes støy fra motorisert ferdsel i naturområder er forstyrrende	Vurdering av stillhet		Alle
	Uviktig	Viktig	
Uenig	10	6	7
Verken/eller	27	22	23
Enig	63	72	70
Sum	101	100	100
Antall	145	386	531

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

Ser man på vurderingene av motorstøy i forhold til feriegjestenes interesse for stillhet, finner man at 72 prosent av de stillhetsorienterte syntes støy fra motorisert ferdsel er plagsomt, mot 63 prosent av de øvrige besøkende. Hele 70 prosent av alle de besøkende liker ikke støy fra motorisert ferdsel i naturområder, mens bare sju prosent syntes det er greit. Rundt 23 prosent hadde ikke tatt stilling. Her var det ikke statistisk signifikante forskjeller.

Tabell 14: Vurdering av støy fra motorisert ferdsel i naturområder, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002, etter tidligere erfaring med snø- og skiferie i Norge (prosent)

Synes støy fra motorisert ferdsel i naturmiljøer er forstyrrende	Erfaring med ski-/snøferie i Norge			Alle
	Første gang	En til to ganger	Mer enn to ganger	
Uenig	15	9	5	7
Verken/eller	19	27	23	23
Enig	66	64	72	70
Sum	100	100	100	100
Antall	83	98	348	530

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

De som ikke liker støy i naturområder var i størst grad tilbakevendende til Norge (tabell 14). Mens 72 prosent av dem som hadde vært på snø- og skiferie i Norge mer enn to ganger syntes at støy fra motorisert ferdsel i naturområder er forstyrrende, gjaldt det samme for 66 prosent av førstegangsferierende ($\chi^2=11,53$, f.g.=4, $p<0,021$). Blant dem som var på denne slags vinterferie i Norge for første gang, var det også langt flere som absolutt ikke synes at motorferdsel er plagsomt.

Videre syntes utenlandske alpinskiturister og besøkende som var opptatt av andre former for "nedoverbakkeski" og snøbrett i minst grad at støy fra motorisert ferdsel i naturområder er plagsomt. Likedan hadde feriegjester i reisefølger som omfattet barn større toleranse for støy enn de øvrige besøkende.

Også de som var opptatt av å gå på serveringssted/pub/vertshus om kvelden var mindre opptatt av støy fra motorisert ferdsel, men dette dreier seg om en ganske liten andel av de besøkende.

De romantisk-individualistiske besøkende betonte det negative ved støy sterkere enn de kollektivt orienterte feriegjestene (tabell 15). Mens 89 prosent av romantikerne syntes støy fra motorisert ferdsel i naturområder er forstyrrende, gjaldt det samme 56 prosent av de kollektivt orienterte turistene ($\chi^2=65,01$, f.g.=4, $p<0,001$).

Tabell 15: Vurdering av støy fra motorisert ferdsel i naturområder, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002, etter naturorientering (kollektiv/romantisk) (prosent)

Synes støy fra motorisert ferdsel i naturområder er forstyrrende	Naturopplevelsesorientering			Alle
	Kollektiv	Verken/eller	Romantisk	
Uenig	19	3	2	7
Verken/eller	25	29	10	23
Enig	56	68	89	70
Sum	100	100	101	100
Antall	149	269	115	532

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

Videre syntes utenlandske feriegjester som vektla at reisemålet ikke er overbefolket mer enn andre at støy fra motorisert ferdsel i naturområder er plagsomt (tabell 16) ($\chi^2=8,52$, f.g.=2, $p<0,014$). Blant dem som la vekt på at reisemålet ikke er overbefolket, svarte tre av fire at de synes støy fra motorisert ferdsel i naturområder er forstyrrende.

Tabell 16: Vurdering av støy fra motorisert ferdsel i naturområder, utenlandske bilturister i vintersesongen 2002, etter interesse for reisemål som ikke er overbefolket (prosent)

Synes støy fra motorisert ferdsel i naturområder er forstyrrende	Betoning av overbefolkning på reisemålet		Alle
	Uviktig	Viktig	
Uenig	10	5	7
Verken/eller	28	20	23
Enig	63	74	70
Sum	101	100	100
Antall	211	317	528

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2002

4.3 Interesse for å kjøre snøscooter ved en senere reise til Norge

Bare rundt to prosent av de utenlandske bilferiegjestene som besøkte Norge i vintersesongen 2003 hadde kjørt snøscooter under oppholdet i Norge, ifølge data

fra TØIs gjesteundersøkelse. Dette er altså en forsvinnende liten del av aktivitetene til de utenlandske vinterturistene.

Mens bare et lite fåtall hadde prøvd snøscooter, var det langt flere som kunne tenke seg å forsøke ved en eventuell senere reise. Rundt 60 prosent av de utenlandske vinterferiegjestene i Norge i 2003 var interessert i å kjøre snøscooter ved en eventuell senere reise til Norge, 26 prosent var ikke interessert, mens 14 prosent visste ikke eller hadde ikke tatt stilling til dette spørsmålet (tabell 17).

Tabell 17: Interesse for å kjøre snøscooter på en eventuell senere vinterferie i Norge, utenlandske bilturister i vintersesongen 2003 (prosent)

Interesse for snøscooter	Prosent	Antall
Interessert i å kjøre snøscooter på senere vinterferie i Norge	60	450
Ikke interessert i snøscooterkjøring	26	194
Vet ikke	14	105
Sum	100	748

TØI rapport 687/2003

Datakilde: Transportøkonomisk institutt, gjesteundersøkelse 2003

I denne sammenhengen bør man merke seg at for alle slags ferieaktiviteter som ikke er helt basale for respondentene, vil man stort sett få betydelig overrapportering av interesse i forhold til hva som kan bli realisert, også i sammenhenger hvor aktivitetene er mer tilgjengelige enn tilfellet er med snøscooterkjøring (se Jacobsen 1999).

I vintersesongen 2003 var det ingen forskjeller i snøscooterinteressen i forhold til de besøkendes bostedsland.

Det var større interesse for å kjøre snøscooter ved en senere reise til Norge blant dem som leide hytte enn blant dem som overnattet på andre måter: Blant feriegjester som hadde leid hytte var det 67 prosent som kunne være interessert i å kjøre snøscooter, mot 55 prosent av de øvrige utenlandske vinterferiegjestene ($\chi^2=11,70$, f.g.=2, $p<0,003$).

Snøscooterinteressen var videre størst blant dem som var opptatt av "nedoverski" mens de var i Norge: Blant dem som oppga at de hadde brukt mye tid til alpinski og liknende, kunne 69 prosent være interessert i å kjøre snøscooter ved en senere reise til Norge, mot 44 prosent av dem som hadde brukt mye tid til turskiløping/langrenn.

De som hadde vært på ski- og snøferie i Norge en til to ganger tidligere var mer interessert i snøscooter enn førstegangsbesøkende og de som hadde mer erfaring med vinterferie her i landet ($\chi^2=24,37$, f.g.=4, $p<0,001$). Videre var snøscooterinteressen større blant dem som oppga kataloger for Norge og/eller norske vintersportssteder samt venner, bekjente og familie som betydelige inspirasjonskilder for ferieoppholdet enn den var blant dem som ikke oppga disse informasjonskildene som viktige for å reise til Norge.

De som reiste sammen med barn og ungdom var mer enn andre interessert i snøscooter. Videre var det størst interesse blant besøkende på alderstrinnet 31 til 40 år: blant disse var 74 prosent interessert i å kjøre snøscooter ved et eventuelt senere besøk.

Blant besøkende som la vekt på et vakkert landskap ved valg av reisemål på den aktuelle reisen var snøscooterinteressen lavere enn blant dem som ikke betonte landskapsmessig skjønnhet.

Blant feriegjester som var opptatt av stillhet ved valg av reisemål var det noen flere som ikke var interessert i å kjøre snøscooter enn blant de øvrige vinterferiegjestene ($\chi^2=15,61$, f.g.=6, $p<0,016$).

5 Oppsummering og konklusjoner

Det fremgår av denne analysen at opplevelse av stillhet generelt er viktig for det store flertallet av utenlandske vinterferiegjester i Norge. Nærmere en av tre utenlandske bilturister syntes stillhet er svært viktig, mens ytterligere en tredel av de besøkende i vintersesongen 2002 syntes dette er ganske viktig. Bare et lite mindretall på mellom 13 og 18 prosent la overhode ikke vekt på stillhet ved norgesferien. Svarfordelingen tyder på at det generelt var viktigst å *oppleve stillhet i ferien* i norske vinterlandskaper (data fra 2002), mens betoningen av stillhet var noe mindre fremtredende ved turistenes *valg av reisemål* for den aktuelle turen (data fra 2003). Denne forskjellen kan muligens ha sammenheng med at de fleste norske vintersportssteder oppfattes som ganske fredelige, men den kan også være en konsekvens av variasjoner i besøkende fra et år til et annet. Videre kan slike forskjeller til dels være uttrykk for vanlige feilmarginer i denne type undersøkelser.

Vinterbesøkende som er bosatt i Tyskland var mest interessert i opplevelsen av stillhet. Videre er det vist at vintergjester som betonte langrenn/turskiløping var svært opptatt av stillhet, hele 88 prosent av dem som la vekt på skiturer syntes stillhet var viktig, mot 69 prosent av de øvrige ferierende (2002). Det er også vist her at romantisk-individualistiske feriegjester var mer interessert i å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper enn besøkende som var mer kollektivt orientert; det vil si de som hadde en mer gruppeorientert eller selskapelig anlagt feriestil. Romantisk-individualistiske turister var her definert som personer som foretrekker å oppleve naturen uten andre ferierendes nærvær.

De som var opptatt av vakkert landskap ved valg av reisemål var også mer enn andre interessert i å oppleve stillhet i norske vinterlandskaper. Videre var feriegjester som var orientert mot opplevelser av detaljer i landskapet langt mer stillhetsinteresserte enn de øvrige besøkende, noe som kan tyde på en orientering mot flersanselige opplevelser. Blant dem som syntes at atmosfæren på reisemålet var svært viktig, var det hele 85 prosent som også mente at det var ganske viktig eller svært viktig å oppleve stillhet i vinterlandskapene. Mens enkelte vinterferiegjester primært var orientert mot ski- og snøbrettaktiviteter, var andre opptatt av omgivelsene i bred forstand, selv om mange av disse også fremholdt ski- og snøaktivitetene som det vesentligste ved oppholdet i Norge.

Betoningen av stillhet økte med antallet overnattinger i Norge. Gjesteundersøkelsen viser videre at besøkende som hadde vært på vinterferie i Norge tidligere la størst vekt på stillhet. Flere kvinner enn menn var opptatt av stillhet i vinterferien, mens det *ikke* var signifikante forskjeller i turistenes vurderinger av stillhetens betydning i forhold til utdanningsnivå.

Et klart flertall (69 prosent) av de utenlandske bilturistene vinteren 2002 syntes at støy fra motorisert ferdsel i naturmiljøer er forstyrrende, 14 prosent hadde ingen klar oppfatning av motorstøy, mens sju prosent svarte at de ikke lar seg forstyrre av motorferdsel i naturområder. Allment sett er det altså liten aksept for motorstøy

i naturområder blant de utenlandske vinterferiegjestene. De som vektla at reisemålet ikke er overbefolket syntes mer enn de andre at støy fra motorisert ferdsel i naturområder er plagsomt. Videre hadde besøkende med tidligere erfaring fra vinterferie i Norge mindre aksept for støy i naturområder enn nykommere. Dessuten fremgår det at feriegjester som drev med ulike former for ”nedoverski” i minst grad syntes at støy fra motorisert ferdsel i naturområder er plagsomt. Feriegjester i reisefølger som omfattet barn hadde større toleranse for støy enn de øvrige besøkende i vintersesongen 2002. Trolig hadde bare et mindretall av de utenlandske vinterturistene opplevd mye snøscootertrafikk der de ferierte.

Bare en svært liten andel på rundt to prosent av de utenlandske bilturistene hadde kjørt snøscooter under oppholdet i Norge vinteren 2003. Derimot var det et flertall på rundt 60 prosent av feriegjestene som kunne tenke seg å forsøke snøscooter ved en eventuell senere vinterreise til Norge. Snøscooterinteressen var størst blant dem som var opptatt av ”nedoverski”: rundt 69 prosent av dem kunne være interessert i å kjøre snøscooter ved en senere reise til Norge, mot 44 prosent av dem som hadde brukt mye tid til turskiløping/langrenn. Det var dessuten større interesse for å kjøre snøscooter ved en senere reise til Norge blant dem som hadde leid hytte enn blant dem som overnattet på andre måter. Det kan tyde på at snøscooterferdsel ikke oppleves som essensielt for dem som overnatter i tradisjonelle reiselivsanlegg på vinterferiesteder, der mye av aktivitetene er konsentrert om preparerte traséer ved heisanleggene og der det kanskje heller ikke er særlig mye utfoldelsesrom for snøscooterkjøring. Det må understrekes at flertallet av de utenlandske feriegjestene dro til det man i norsk målestokk kan kalle relativt store eller middels store vintersportssteder, som Trysil, Hemsedal, Hafjell, Geilo og Beitostølen.

Generelt var snøscooterinteressen minst blant dem som var opptatt av turski og betraktet seg som gode skiløpere, og det er i forhold til denne typen ferierende at snøscooterferdsel i størst grad er på kollisjonskurs. Også blant dem som la vekt på et vakkert landskap ved valg av reisemål var snøscooterinteressen lavere enn blant dem som ikke betonte landskapsmessig skjønnhet, noe som kan tyde på en bredspektret interesse for landskapsopplevelser – med flere sanser enn synet.

Videre var de som hadde vært på ski- og snøferie i Norge en til to ganger tidligere mer interessert i å kjøre snøscooter enn førstegangsbesøkende og tilreisende som hadde tilbrakt flere enn to vinterferier i landet.

Blant de fleste utenlandske feriegjestene som denne undersøkelsen omfatter kan det se ut til at snøscooterkjøring ikke generelt forbindes med støy i naturområder. Blant dem som var opptatt av stillhet ved valg av reisemål var det bare noen færre som ikke var interessert i å kjøre snøscooter enn hva man fant blant de øvrige vinterferiegjestene. Det kan se ut til at snøscooterkjøring bare delvis blir assosiert med ferdsel i naturområder, altså at mange ser for seg at snøscooterkjøring er noe man foretar i et avgrenset område og at det dermed ikke har innflytelse på de fleste naturopplevelsene. Dette er i tråd med vurderingene til Haukeland og Lindberg (2001:72): De har fremholdt at for aktiviteter som bringer støy og forstyrrelser til sjenanse for andre som ferdes i naturområder, bør det anvises egnede steder for slike aktivitetsformer. Slik atskillelse av aktiviteter kan altså medvirke til at man unngår eller reduserer aktuelle og/eller potensielle konflikter.

6 Litteratur

- Becker, C. & Murrmann, S. K. (2000). Methodological considerations in multicultural research. *Tourism Analysis*, 5, 1, 29–36.
- Bruckner, P. & Finkielkraut, A. (1979). *Au coin de la rue, l'aventure*. Paris: Éditions du Seuil.
- Carroll, J. S. & Johnson, E. J. (1990). *Decision research: a field guide*. Newbury Park: Sage.
- Christensen, P. & Rideng, A. (2001). En route surveys: some methodological questions. Paper presentert ved 10th Nordic Tourism Research Conference, Vasa, Finland.
- Cohen, E. (1974). Who is a tourist?: a conceptual clarification. *Sociological Review* November:527–555.
- Dybedal, P. (2002). Reiselivet og fellesgodene. I J. K. S. Jacobsen & A. Viken (red.) *Turisme: fenomen og næring*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Feleppa, R. (1986). Emics, etics, and social objectivity. *Current Anthropology*, 27 (3), 243–255.
- Groves, R. M. (1989). *Survey errors and survey costs*. New York: Wiley.
- Haukeland, J. V. & Lindberg, K. (2001). *Bærekraftig reiselivsforvaltning i naturområder*. Rapport 550. Oslo: Transportøkonomisk institutt.
- Haukeland, J. V., Rideng, A. & Grue, B. (2000). *Gjesteundersøkelsen 2000*. Rapport 496. Oslo: Transportøkonomisk institutt.
- Haukeland, J. V. & Viken, A. (2002). Miljø og turisme – et dilemma. I J. K. S. Jacobsen & A. Viken (red.) *Turisme: fenomen og næring*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hirsch, F. (1977). *Social limits to growth*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Jacobsen, J. K. S. (1999). *Utenlandsk bilturisme i det nordlige Norge 1998*. Rapport 439. Oslo: Transportøkonomisk institutt.
- Jacobsen, J. K. S. (2001). Nomadic tourism and fleeting place encounters: exploring different aspects of sightseeing. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 1, 99–112.
- Richardson, S. A., Dohrenwend, B. S. & Klein, D. (1965). *Interviewing: its forms and functions*. New York: Basic Books.
- Rideng, A. (1994). *Utenlandske turister i Norge sommeren 1994*. Rapport 273. Oslo: Transportøkonomisk institutt.
- Rideng, A. & Grue, B. (2001). *Gjesteundersøkelsen 2001: utenlandske forretnings- og feriereiser i Norge*. Rapport 541. Oslo: Transportøkonomisk institutt.
- Rideng, A. & Grue, B. (2002). *Gjesteundersøkelsen 2002: utenlandske forretnings- og feriereiser i Norge: sommersesongen og årsoversikt*. Rapport 612. Oslo: Transportøkonomisk institutt.

- Sidaway, R. (1995). Managing the impacts of recreation by agreeing the limits of acceptable change. I G. J. Ashworth & A. G. J. Dietvorst (red.) *Tourism and spatial transformations*. Wallingford: CAB.
- Smith, H. W. (1981). *Strategies of social research*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- United Nations (1994). *Recommendations on tourism statistics*. Publication ST/ESA/STAT/SER/M/83. New York: United Nations.
- Urry, J. (1990). *The tourist gaze: leisure and travel in contemporary societies*. London: Sage.
- World Tourism Organization (WTO) (1995). *Collection and compilation of tourism statistics*. Madrid: World Tourism Organization.